

Díla Jana Marka Marci z Kronlandu ve fondu 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy

MARKÉTA IVÁNKOVÁ

ABSTRACT

This paper provides an overview of findings from recent analyses of a part of the rare book collection possessed by the First Faculty of Medicine at Charles University that encompasses Johannes Marcus Marci of Cronland's work. The collection of Marci's texts as a whole had not been studied thus far. The rigorous research conducted revealed that ten publications bound in six volumes represent a full cross-section of Marci's work. Moreover, this collection is remarkable because of its exceptional artistic value and fine typography. Marci's texts were published by prestigious Prague printers – either individual ones or by institutional print shops (the Jesuit print shop or the Archbishop's print shop). These printers were able to meet the need for complicated typesetting and to produce the demanded number of copper engravings to accompany the text with fine illustrations so the result would be worthy of the author's status. The present study also gives a full bibliographical description of the "sammelband" bound together as a single volume with the other four titles (shelfmark K2508a). This collection of Marci's major works (originally only four) had a fifth added after 1654. The handwritten notes in the margin showed renewed interest in this scholar that appeared in the Czech lands in the 18th and 19th centuries. The First Medical Faculty's collection of Marci's works is not complete and does not include all his medical treatises, but it does reflect the breadth of his oeuvre. The provenance research proved that three volumes were part of a carefully curated book collection built up by Friedel Pick, a professor at Charles University. These print artefacts significantly enrich the faculty's collection of early printed books and deserve further inquiry.

KEYWORDS

Early printed books · Johannes Marcus Marci of Cronland · Friedel Pick · history of science · history of medicine

Jan Marek Marci z Kronlandu

Jan Marek Marci z Kronlandu (1595–1667) byl význačný český vědec a špička českých přírodních věd v pobělohorské době.¹ Zastával úřad rektora na univerzitě, kde byl také profesorem medicíny, a byl činný i v lékařské praxi – mimo jiné působil jako osobní lékař císaře a fysikus Království českého. Marciho význam se dotýká kupříkladu anatomie, zajímal

¹ De facto už postrudolfinské Prahy (po odchodu Keplera). Jiří MAREK, *Zu der Entwicklung der Physik im postrudolphinischen Prag*, *Bohemia* 16, 1975, s. 98–109; Eva ROZSÍ-

ho tep a spojení optických vjemů s epilepsií. Věnoval se fyzice (astronomii, mechanice a výše zmíněné optice), matematickým problémům (problému kvadratury kruhu) a filozofickým úvahám. Držel krok se soudobou vědou, zapadal do jejího tehdejšího diskurzu a udržoval kontakty se zahraničními kolegy. Dokonce měl být přijat do Royal Society, ovšem zemřel dříve, než mohl být proces dokončen. V sekundární literatuře byla již široce diskutována otázka Marcioho impaktu na jeho současníky (např. Marcioho rozčarování z toho, že si jeho myšlenky údajně přivlastnil William Harvey a neocitoval ho).² V 19. století byl v Čechách Marci oblíbenou a vyzdvihovanou osobností³ – pokračovalo se v duchu oslavné básně jeho současníků, že je českým Galileim.⁴ A jeho jméno nechybí ani na fasádě Národního muzea. Ve světovém kontextu k Marcimu opětovně přivedl pozornost Ernst Mach.⁵ Jan Marek Marci z Kronlandu je bezesporu významnou postavou dějin vědy, už jen seznam publikací o něm dalece přesahuje prostor vyhrazený našemu článku.⁶ Z tohoto důvodu se zde

VALOVÁ, Marcus Marci z Kronlandu Jan. In: Josef ADAMEC – Ludmila HLAVÁČKOVÁ – Petr SVOBODNÝ (edd.), *Biografický slovník pražské lékařské fakulty 1348–1939*. Díl II, L–Ž, Praha 1993, s. 46–47.

- ² Walter PAGEL – Pyrali RATTANSI, Harvey Meets the ‘Hippocrates of Prague’ (Johannes Marcus Marci of Kronland), *Medical History* 8, 1964, č. 1, s. 78–84; Jiří MAREK, Un physicien tchèque du XVIIe siècle: Ioannes Marcus Marci de Kronland (1595–1667), *Revue d’histoire des sciences et de leurs applications* 21, 1968, č. 2, s. 109–130; David STEVENSON, Masonry, Symbolism and Ethics in the Life of Sir Robert Moray, FRS, *Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland* 114, 1984, s. 408. Srov. předmluva k soubornému dílu G. W. Leibnize: James G. O’HARA – Charlotte WAHL, Einleitung. In: Gottfried Wilhelm LEIBNIZ, *Sämtliche Schriften und Briefe*, řada 3, svazek 7, 2011, s. LIV, 15.
- ³ Srov. již: František Martin PELCL, *Bohmische, maehrische vnd schlesische Gelehrte vnd Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten von Anfang der Gesellschaft bis auf gegenwaertige Zeit*, Praha 1786, s. 26; Fr. WENIG, Dodatky a opravy k biografím starších spisovatelů českých, *Časopis Musea království Českého* 53, 1879, č. 3, s. 585–587; Vítězslav JANOVSÝ, Nástin dějin Pražské fakulty lékařské. In: Bohuslav RAYMAN – Emerich MAIXNER – Bohumil BAUŠE (edd.), *Památník druhého sjezdu českých lékařův a přírodopýtcův 1882*, Praha 1882, s. 98–99.
- ⁴ František Josef STUDNIČKA, Marcus Marci, český Galileo Galilei. In: Idem, *Bobatýrové ducha*, 1898, s. 101–122.
- ⁵ Ernst MACH, *Die Mechanik in ihrer Entwicklung: historisch-kritisch dargestellt*, Lipsko 1883, s. 282–284. srov. István SZABÓ, *Geschichte der mechanischen Prinzipien und ihrer wichtigsten Anwendungen*, Basel–Boston–Berlin 1996, s. 430.
- ⁶ Srov. Jürgen MITTELSTRASS, Marci, Johannes Marcus von Kronland. In: *Enzyklopädie Philosophie und Wissenschaftstheorie*. Bd. 5 Log–N, Stuttgart–Weimar 2013, s. 207–209; Petr SVOBODNÝ (ed.), *Joannes Marcus Marci: A Seventeenth-Century Bohemian Polymath*, Praha 1998; Bohdana BURŠÍKOVÁ, Konsiliární literatura a Jan Marek Marci z Kronlandu, *Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis. Příspěvky k dějinám Univerzity Karlovy* 39, 1999 [vyd. 2000], č. 1–2, s. 51–63.

nebudeme ani tak zabývat jednotlivými myšlenkami, které Marciho spisy prezentují, nýbrž knihami samými, jejich provedením a poznámkami, které ve zkoumaných exemplářích zanechali pozdější majitelé.

Tematický charakter sbírky, srovnání s bibliografiemi

Sbírka starých tisků Ústavu dějin lékařství 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy (1. LF UK), čítající přes 2500 svazků, je tvořena téměř výlučně lékařskou literaturou, nicméně mezi díly Marka Marci ve fondu nalézáme i díla věnovaná matematicko-fyzikální tematice (optika, mechanika, geometrie ...). Příkladem jsou v roce 1648 vydané tisky *Thaumantias*, pojednávající o duze, a *De proportione motus*, primárně analyzující dynamiku a pohyby těles.

1. LF UK vlastní jen část Marciho vysloveně lékařských spisů, zato však značnou část jeho děl, která bychom dnes označili jako interdisciplinární – jak odpovídá charakteru humanistické, potažmo barokní vědy. Toto rozdělení je anachronické, ovšem při popisu charakteru sbírky se bez něj obejdeme jen s těžší. Například výše zmíněné *De proportione motus* (1639), kde Marci pomocí kyvadla měřil pulz, bychom dnes jako čistě fyzikální práci neoznačili. Podobný vztah je mezi optikou a Marciho poznatky k epilepsii v posmrtně vydaném spise *Liturgia mentis* (1678).

Níže uvedená Tab. 1 podává celkový přehled děl Marka Marci ve sbírce Ústavu dějin lékařství. Podrobné katalogizační záznamy jednotlivých titulů jsou dostupné on-line v Centrálním katalogu Univerzity Karlovy:⁷

TAB. I: DÍLA JANA MARKA MARCI VE FONDU I. LÉKAŘSKÉ FAKULTY UK

K2508	<i>CIRCVLO ARCHETYP IMMENSO ABSQVE MOLE CUIUS CENTRUM UBIQVE PERIPHERIA NVSQVAM ...</i>	PRAGAE : Typis Vrbani Goliasch, 1654	BCBT39943
K2508a	<i>IDEARVM OPERATRICI- VM IDEA Siue Hypotyposis et detectio illius occultae Virtutis, quae Semina faecundat, & ex ijsdem Corpora organica producit ... (+ 4 přív.)</i>	PRAGAE : Typis Seminarij ARCHIEPIS- COPALIS, 1635	BCBT31280

⁷ Dostupné na: *Centrální katalog Univerzity Karlovy*, [on-line] <www.ckis.cuni.cz>.

K2508a přív. 1	<i>DE PROPORZIONE MOTVS seu Regula sphyg- mica Ad celeritatem et tardi- tatem pulsuum ex illius motu ponderibus geometricis librato absq[ue] errore metiendam ...</i>	<i>PRAGAE : Typis Ioannis Bilinae, 1639</i>	BCBT39954
K2508a přív. 2	<i>THAVMANTIAS, LIBER DE ARCV COELESTI DEQVE Colorum Apparen- tium natura, ortu, et causis ...</i>	<i>PRAGAE : TYPIS ACADE- MICIS, 1648</i>	BCBT39960
K2508a přív. 3	<i>DE PROPORZIONE MOTVS FIGVRARVM RECTILINEARVM ET CIRCVLI QVADRATVRA EX MOTV ...</i>	<i>PRAGAE : Ex Typographia Academica, 1648</i>	BCBT39955
K2508a přív. 4	<i>CIRCVLO ARCHETYP0 IMMENSO ABSQVE MOLE CUIUS CENTRUM UBIQVE PERIPHERIA NVSQVAM ...</i>	<i>PRAGAE : Typis Vrbani Goliash, 1654</i>	BCBT39943
K2508b	<i>LITURGLIA MENTIS SEU DISCEPTATIO MEDICA, PHILOSOPHICA & OPTI- CA De natura Epilepsiae illius ortu & causis ... (Včetně traktátu <i>Tractatus Medicus De Natura Urinae</i> a konsilií <i>Consilia Medica Tria</i>)</i>	<i>RATISBONAE : Sumptibus JOH. CONR. EMMRICH Bibliopolae : Typis AUGUS- TI Hanckwitz, 1678</i>	VD17 12:184474A
K2508c	<i>Pan en panton seu Philosophia Vetus Restituta ...</i>	<i>Pragae : Typis Academicis, 1662</i>	BCBT31477
K2508d	<i>Pan en panton seu Philosophia Vetus Restituta ...</i>	<i>Pragae : Typis Academicis, 1662</i>	BCBT31477
K13278	<i>IDEARVM OPERATRI- CIVM IDEA Siue Hypo- typosis et detectio illius occultae Virtutis, quae Semina faecun- dat, & ex ijsdem Corpora organica producit ...</i>	<i>PRAGAE : Typis Seminarij ARCHIEPIS- COPALIS, 1635</i>	BCBT31280

Jak je patrné, představuje jen menší část tisků, které Marci napsal. Jeho kompletní dílo zahrnuje převážně cizojazyčné bohemikální texty. Databáze BCBT uvádí 17 záznamů včetně dizertační práce Marciho studenta, k nimž je třeba dále připočíst teze Marciho vlastní dizertační práce *Disputatio medica de temperamento in genere et gravissimorum morborum tetraede: epilepsia, vertigine, apoplexia et paralyti*.⁸ Z těchto 17, resp. 18 záznamů, jsou tři deziderata. Kromě staršího vydání *Othosophie* (z roku 1682 vedle dochovaného titulu z roku 1683) udává databáze BCBT dvě další deziderata: spis *Dissertatio de natura iridis* (1650) a *Observationes exotico-philosophicae* (1647), díla lékařská a filozofická. Z tisků evidovaných v BCBT se ve sbírce 1. LF nachází celkem šest děl.

Fakultě tak v jejím fondu schází Marciho disputace o pulzu z roku 1642.⁹ Z významných lékařských spisů dále chybí *Anatomia*¹⁰ vytištěná 1650 u Jiřího Šípaře, který se mimo jiné zaměřoval na „naukovou literaturu s vědeckou mědirytovou ilustrací“.¹¹ Pro úplnost dodejme, že Šípař začal prosperovat „po zániku živnosti dvorského tiskaře Jana Byliny“,¹² u něhož Marci vydal už roku 1639 své převážně fyzikální dílo *De proportionemotus*. Nemáme ani spis *Philosophia* který byl roku 1683 posmrtně vytištěn u Daniela Michálka,¹³ syna Ludmily Sedlčanské, jejíž rodina držela privilegium po Urbanu Baltazaru Goliášovi i před ním.¹⁴ Zato se ve sbírce nachází *Circulo archetypo* (1654) a *Pan en panton seu Philosophia vetus restituta*¹⁵ z roku 1662 – lékařsko-filosoficko-teologické stati k teoriím embryologie¹⁶ a početí.

Další tři záznamy má Marci v katalogu VD17: *Liturgia mentis* a *Philosophia vetus restituta*, vytištěné posmrtně v letech 1676 a 1678 v Lipsku a Řezně.¹⁷ Po kontrole dle Zíbrtovy bibliografie¹⁸ lze konstatovat

⁸ BCBT41150 (Praha, Pavel Sessius 1625).

⁹ BCBT39956 (Praha, Jiří Šípař 1642).

¹⁰ BCBT39941 (Praha, Jiří Šípař 1650).

¹¹ Heslo Šípař Jiří v Petr VOIT, *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, Praha 2008, s. 858.

¹² Ibidem.

¹³ Který je známý tím, že tiskl ilustrované univerzitní teze.

¹⁴ Heslo Sedlčanský Daniel v P. VOIT, *Encyklopedie ...*, s. 783.

¹⁵ Duplicitní se signaturami K2508c a K2508d, dále jako *Philosophia vetus restituta*.

¹⁶ Joseph NEEDHAM, *A History of Embryology*, Cambridge 2014, s. 80–81. Kombinoval několik směrů dohromady.

¹⁷ VD17 12:184474A, VD17 1:065417E a VD17 39:145087Z.

¹⁸ Čeněk ZÍBRT, *Bibliografie české historie V*, [Praha] 1912, s. 224–226.

vat, že sbírka na 1. lékařské fakultě UK obsahuje necelou polovinu dochovaných Marciho textů a jeho lékařské spisy zde nejsou kompletní.

Tiskařské dílny

Systematický přístup si při zpracování námi analyzovaných titulů zaslouží zázemí tiskáren, jimž Jan Marek Marci vydání svých spisů svěřil. To úzce souvisí s typografickou úrovní a vybaveností dílen, ale také s kvalitou grafické práce na knihách (samostatné ilustrace, ryté titulní listy apod.). Ve stručnosti bychom zde proto chtěli podat profil tiskáren, kterým bylo vydání knih ve sbírce 1. LF UK zadáno.

Nejstarším z těchto tisků je *Idearum operatricium idea* (1635), který vzešel z poměrně nedávno předtím založené¹⁹ arcibiskupské tiskárny (hlavní dílo K2508a, K13278).²⁰ Vydání tak bylo zaštitěné vahou instituce a nové živnosti mělo pomoci intenzivní budování materiálního vybavení jejího provozu.

Druhé nejstarší dílo ve sbírce, *De proportione motus* (K2508a přív. 1), vytiskl v roce 1639 Jan Bylina Starší, od 1637 dvorský tiskař.²¹ I jeho tiskárna byla velmi dobře vybavená a na jejích produktech se odrazil „příklon Jana Byliny st. ke knižnímu mědirytu“.²² Ve 40. letech 17. století se pak počítala „vedle živností Pavla Sessia a Zikmunda Lévy z Brozáněk k největším v Praze. Je doložena asi sto publikacemi, z nichž polovina vyšla česky, třetina v němčině a zbytek latinsky“.²³ Marciho *De proportione motus* se řadí právě k tomu „zbytku“. V roce 1645 přesunul císař privilegia dvorských tisků na Jiřího Šípaře,²⁴ u něhož pak Marci publikoval své práce v roce 1650.²⁵ „Ten také spolu s Tiskárnou jezuitskou roku 1645 vydražil Bylinův tiskařský materiál, který kdysi patřil slavnému rodu Me-

¹⁹ Karel CHYBA, Tiskárna, arcibiskupská – Praha, *Slovník knihtiskářů v Československu od nejstarších dob do r. 1860* VII, [Praha] 1972, s. 277.

²⁰ První Marciho publikovaný text, teze dizertační práce, vydal Pavel Sessius v univerzitní dílně.

²¹ Heslo Bylina Štěpán v P. VOIT, *Encyklopedie ...*, s. 146–147.

²² Ibidem, s. 147.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

²⁵ BCBT39941 (*Anatomia*), BCBT39947 (*De longitudine*) a BCBT39958 (*Dissertatio ... de natura iridis*). A ještě před udělením privilegií, v roce 1642, zde vyšel tisk BCBT39956 *Disputatio medica de pulsu*.

lantrichů a Adamů.²⁶ Lze tedy alespoň částečně hovořit o kontinuitě vybavení a postavení tiskařských dílen, v nichž Marci publikoval.

Další tři Marciho spisy vytiskla univerzitní tiskárna (dva z roku 1648 a jeden s vročením 1662). V jezuitské dílně vycházely tehdy jak dizertační práce pražské univerzity, tak odborná vědecká próza doplněná o potřebné ilustrace.²⁷ Jak jsme naznačili výše, univerzitní dílna převzala část vybavy tiskáren, s nimiž již Marci dříve spolupracoval, když „roku 1645 ... Tiskárna dražbou majetku Jana Byliny z Lipovce a Lazu definitivně získala tiskové písmo a některé štočky někdejší tiskárny melantrišsko-adamovské. Kromě iniciál a jiného knižního dekoru (...) Tento nákup dílnu povýšil na nejlépe vybavenou tiskárnu v Čechách 17. století (k renovaci písmového fundusu jezuité angažovali 1644–1645 Jiřího Šípaře)“.²⁸ V roce 1648 se pak takto vybavené tiskárně ani profesor medicíny nemusel stydět zadat své stěžejní fyzikální dílo, jakým je *De proportione motus* (K2508a přív. 3). Jeho pozorování snesou srovnání s těmi, která v téže době prováděl Galileo Galilei. Je třeba poznamenat, že grafickým provedením ne zcela nejaktuálnější rytou titulní stranu vytvořil frater Henricus a S. Petro,²⁹ který v Praze působil alespoň od roku 1643.³⁰ Henricus své nábožensky laděné ilustrace publikoval i v dílnách Jana Byliny a Urbana Baltazara Goliáše,³¹ opět v dílnách, které tiskly jiné Marciho spisy. Roku 1658 císař Leopold I. „přiřkl reskriptem vlastnická práva na Tiskárnu výlučně jezuitům, avšak formální vazba k univerzitě, vyjadřovaná latinským unijním impresem, měla zůstat zachována (že tomu tak ve skutečnosti nebylo, dokládají sporadicky otiskované formulace „typis academicis“)“³² – a ta se v *De proportione motus* objevuje. V téže tiskárně vyšel ve stejném roce i *Thaumantias* (K2508a přív. 2) – věnovaný lomu různých barev světla v duze (disperzi). Stalo se tak nedlouho po Descartovi, Marci měl pracovat nezávisle na něm a některé vlastní závěry učinil ještě před Newtonem. Třetím a posledním dílem z jezuitsko-univerzitní tiskárny, kterou ve sbírce 1. lékařské fakulty nacházíme, je *Philosophia vetus restituta* z roku 1662 (duplicitně

²⁶ Heslo Bylina Štěpán v P. VOIT, *Encyklopedie ...*, s. 147.

²⁷ Heslo Tiskárna jezuitská (Praha) v P. VOIT, *Encyklopedie ...*, s. 902.

²⁸ *Ibidem*, s. 898.

²⁹ Heslo Henricus a S. Petro frater v P. VOIT, *Encyklopedie ...*, s. 349.

³⁰ *Ibidem*, s. 348. Rytý titulní list vytvořil soudě podle podpisu a grafického provedení i pro Marciho *Circulo archetypo* (1654).

³¹ *Ibidem*.

³² Heslo Tiskárna jezuitská (Praha) v P. VOIT, *Encyklopedie ...*, s. 899.

K2508c, K2508d), v níž se autor vyjadřoval především k filozofii.³³ Dodejme, že kromě těchto tří spisů ze zkoumaného fondu vydala tato tiskárna Marcimu ještě dvě další knihy.³⁴

Circulo archetypo z roku 1654 (K2508, K2508a přív. 4) vydal Marci u tiskaře Urbana Baltazara Goliáše, který vyženil Šípařovu tiskárnu – tedy i její vybavení. I on se v té době (mezi lety 1653–1657) mohl pyšnit titulem dvorského tiskaře: kromě kalendářů a administrativních tisků vydával i dizertace a odbornou literaturu.³⁵ Předpoklady pro spolupráci s tímto autorem proto měl.

Pro úplnost dodejme, že nejmladším Marciho tiskem ve fondu je posmrtné německé vydání v Řezně, *Liturgia mentis* s vročením 1678 (K2508b). Publikace byla věnována optice (opět pozorování paprsků světla) a epilepsii, jíž se zabýval už ve své dizertační práci. Autorem předmluvy byl jeho žák Jakub Jan Václav Dobřenský z Černého Mostu,³⁶ který se o vydání obětavě zasadil. Nakladatelskou odpovědnost za toto dílo nesou v Řezně činní Augustus Hanckwitz (č. 1670–1706)³⁷ a Johann Konrad Emmrich (č. 1668–1686).³⁸ Text Dobřenského předmluvy ovšem nikterak nenaznačuje, že by se pro tyto nakladatele předem rozhodl sám Marci.

Uvážíme-li navíc tiskaře děl dochovaných mimo fond 1. lékařské fakulty UK, fakultní sbírka potvrzuje, že Marci zadával své studie v dílnách s dostatečně silným institucionálním a prestižním ukotvením.

Konvolut K2508a

Zvláštní pozornost mezi svazky s Marciho díly zasluhuje konvolut označený signaturou K2508a, obsahující čtyři přívazky. Představuje totiž průřez autorovou tvorbou. Konkrétně se jedná o následující tisky: *Idearum*

³³ Paul Richard BLUM, Humanistische Argumente in der Benediktinischen Aufklärung: Andreas Gordon über utilitas und futilitas der scholastischen Philosophie, *Analecta Neolatina* 1, 1999, č. 2, s. 79–86.

³⁴ BCBT30823 (1647) a BCBT39957 (1652?).

³⁵ Heslo Goliáš Urban Baltazar v P. VOIT, *Encyklopedie ...*, s. 305.

³⁶ Taktéž lékař a později rektor Karlovy univerzity (1623–1697).

³⁷ Christoph RESKE, *Die Buchdrucker des 16. und 17. Jahrhunderts im deutschen Sprachgebiet*, Wiesbaden 2015, s. 855.

³⁸ Mimo fond 1. LF UK existují z německé produkce ještě dvě varianty *Philosophia Vetus Restituta* z roku 1676, které vydal Christian Weidmann (č. 1676–1687): VD17 1:065417E a VD17 39:145087Z.

operatricium idea věnovaný embryologii (1635); *De proportione motus* pojednávající o geometrii, pulsu a kinematice (1639); *Thaumantias, Liber de arcu coelesti* o optice a barvách (1648); *De proportione motus* opět o kinematice (1648) a *Circulo archetypo* o geometrii (1654).

Obsah svazku je analogický ke knize, která byla v roce 2012 nabízena na portálu ViaLibri,³⁹ třebaže v jiném provedení ořízky (nabízený exemplář má ořízku zlacenou s gravírováním a obálku zdobí slepotisk). Nicméně K2508a své jednodušší provedení vazby „vynahrazuje“ tím, že je v něm zařazen ještě jeden další přívazek (*Circulo archetypo*). Jak prokázala zjištění z restaurátorského zásahu, bylo toto poslední dílo přivázáno později – kniha byla převázána do původního pergamenu a jeho následný nedostatek způsobil po čase popraskání hřbetu. Odhadem se jedná o 1 cm, což odpovídá tloušťce knižního bloku *Circulo archetypo*. Při dnešním restaurování bylo nutné chybějící materiál kompenzovat: „Hřbet musel být vzhledem k výšce bloku cca o jeden centimetr doplněn, v minulosti byl k původní knize přišit ještě čtvrtý přívazek a byla snaha vrátit blok do původní, pravděpodobně hlavou a patou obrácené, vazby, která byla touto výškou bloku velice namáhána a došlo tak k potrhání hřbetu a zborcení celého knižního bloku.“⁴⁰ O obrácení pergamenu svědčí i zrcadlově zdvojený popis na hřbetu (týž nápis se opakuje i „hlavou dolů“). Nejpravděpodobnější hypotéza proto zní, že poté, co v roce 1654 vyšlo poslední dílo, bylo ke kompendiu přidáno, aby byla sbírka celistvější. Kdo tak učinil, bohužel není známo, provenienční záznamy o tomto svazku téměř nic neprozrazují.

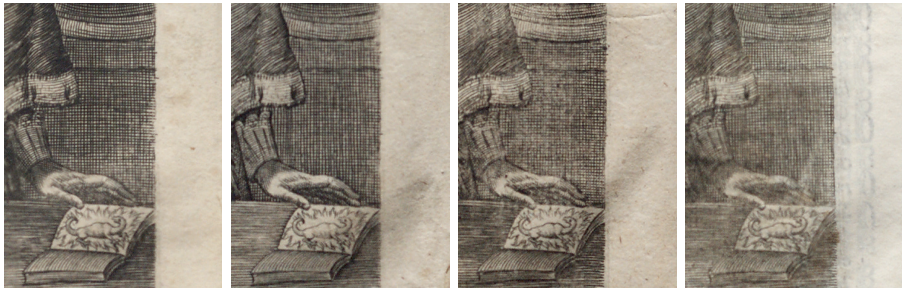
Rozhodneme-li se chápat konvolut K2508a jako artefakt, můžeme jeho grafickou stránku pojmout souborně – detailní popisy jednotlivých ozdůbek a sazby jsou beztak obsahem existujících bibliografií. Patří se předeslat, že v tiscích nacházíme větší množství drobných ozdůbek, vlysů, vinět i iniciál. Některé předlohy iniciál a ozdůbek jsou napříč díly stejné. V případě dvou tisků je pravděpodobné, že se jedná dokonce o tutéž sadu štočků: Janem Bylinou vydané *De proportione motus* 1639 (přívazek 1) a *De proportione motus* z univerzitní tiskárny z roku 1648 (přívazek 3) mají stejné ozdobné linky z tiskařských ozdůbek, což platí i pro většinu jejich písma (obzvláště dobře patrné je to u velkého Q). To by odpovídalo

³⁹ Nabídka ViaLibri ze dne 23. 6. 2012: *viaLibri ~ Idearum Operatricium Idea sive Hypotyposis et detectio ...*, [on-line] <<https://www.vialibri.net/years/books/1702903/1635-marci-a-kronland-johannes-marcus-idearum-operatricium-idea-sive-hypotyposis-et>> (3. 2. 2020).

⁴⁰ Irena BRUNNHOFEROVÁ, *Restaurátorská zpráva*, 20. 2. 2020.

údajům o koupi vybavení Bylinovy tiskárny tiskárnou jezuitskou roku 1645.⁴¹ Podobnost není překvapující – viz předchozí oddíl, v němž byla nastíněna jejich chronologie.

Hlavní pozornost si zde bezpochyby zaslouží mědiryty – jejich vznik se neobešel bez určitých nákladů a tisku dodávají nespornou zdobnost a honosnost. První skupinou mědirytů, které v K2508a nacházíme, jsou tytéž mědirytové portréty autora na versu titulních listů. Použity byly v hlavním díle a přívazcích 1 až 3 a na těchto čtyřech provedeních je dobře patrné opotřebování tiskové matrice. Následující výřezy potvrzují existenci jedné jediné postupně používané matrice, což je dobře patrné z „přetažených“ linek na krajích:

Obr. 1:
Hlavní dílo

Obr. 2:
Přívazek 1

Obr. 3:
Přívazek 2

Obr. 4:
Přívazek 3

Celkově v nejhorším stavu byla matrice pro přívazek 3 (1648) – jistý vliv na kvalitu tisku nepochybně měla také kvalita použitého papíru – a nejlépe ze srovnání vychází hlavní dílo (1635). Po něm následuje vročení 1639 (přívazek 1) a přívazek 2 z roku 1648. Výše zmíněná kvalita byla posuzována především podle toho, kolik barvy se v matrici dařilo udržet, a podle zřetelnosti linek. V původním složení konvolutu tedy byly tisky, které kromě autora spojovalo použití jedné tiskové matrice portrétu, přestože nevyšly z téže tiskárny. Tato celistvost grafického konceptu byla porušena až následným přivázáním čtvrtého přívazku.

Ryté titulní listy obsahuje konvolut K2508a celkem tři,⁴² a sice od různých autorů. Pro přívazek 3 (*De proportione motus* z roku 1648) byl za autora označen výše zmíněný autor náboženských grafik Henricus a S. Petro. Takto ozdobné titulní listy zcela v souladu s tehdejšími zvyklostmi zaštiťovaly autoritu autora a odvolávaly se na dedikanty, alegorie

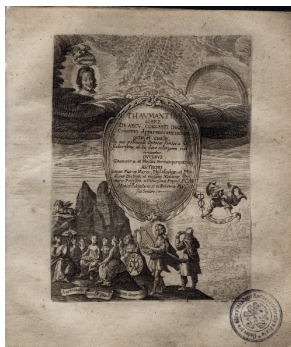
⁴¹ Viz výše.

⁴² V konvolutu K2508a u *Idearum operatricium idea* rytý titulní list chybí.

a vyšší principy – podobně jako samotné textové dedikace. Při svém postavení si Marci před svými učenými kolegy ani nemohl dovolit, aby jím publikované texty neměly takto honosnou výzdobu na první straně:

Obr. 5:
Titulní list přívazek 1

Obr. 6:
Titulní list přívazek 2

Obr. 7:
Titulní list přívazek 3

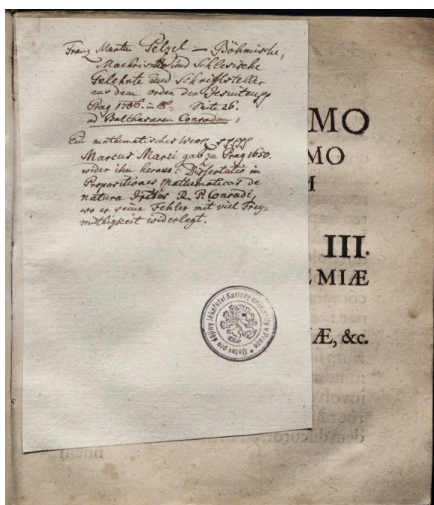
Na *Thaumantias* shlíží z ryté titulní strany císař. Ve dvou nejstarších dílech se opakují dřevorytové vlysy s císařským portrétem – nad kolofonem *Idearum operatricium* (1635) z arcibiskupské tiskárny a velmi podobný u *De proportione motus* (1639) od Jana Byliny po stranách s českým lvem a rakouskou orlicí. Pro *De proportione motus* (1639) je leitmotivem fyzikální pozorování a vědec sám.

Třetí skupinou mědirytů jsou ilustrace v textu (hlavní dílo, přívazek 1, 2 a 3), případně mědiryty geometrických konstrukcí vlepené na konci *Circulo archetypo* (přívazek 4). Hlavní dílo *Idearum operatricium* zahrnuje na dvacet mědirytových ilustrací zobrazující embryologická schémata a geometrické studie symetrie. Přívazky 1, 2 a 3 doplňují text o mědiryty geometrické povahy, schémata fyzikálních pokusů a literami vysázené tabulky vypočtených hodnot,⁴³ použito na ně bylo přes sto měděných matic. Později dodaný přívazek 4 z Řezna sice žádné ilustrace nezdobí, zato se však vyznačuje sazečsky komplikovanějšími vzorci dlouhých zlomků. Názornost odborného výkladu si tedy vyžádala sofistikovanější řemeslnou práci a kladla vysoké nároky na ilustrátory.

Totožnost bývalých vlastníků konvolutu K2508a zůstává nejasná, vyskytuje se v něm jen minimum provenienčních údajů, které by objasňovaly starší historii tohoto svazku: rukopisný popis titulu na hřbetu včetně staré

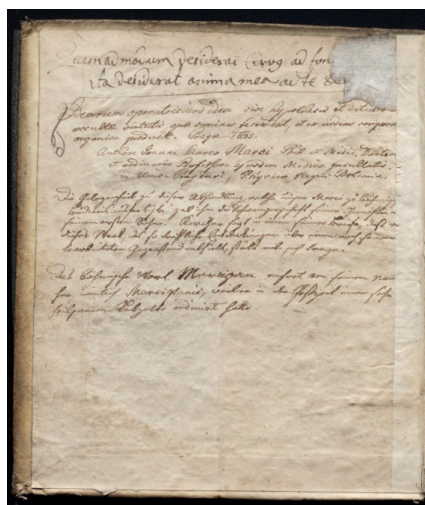
⁴³ Tyto tabulky se vyskytují v přívazku 2, kde se v sazbě objevuje i hebrejský text z knihy *Genesis*.

signatury N 1096. Pozoruhodné ovšem je, že kniha obsahuje komentáře a citace ze sekundární literatury konce 18. století. U druhého přívazku (*Thaumantias*) je za titulním listem vlepena poznámka s přesným citátem z Pelclova díla o českých učencích vydaného v roce 1786,⁴⁴ objasňující diskurz optiky v Marciho době (obr. 8). Poznámky jsou psané německy, s ohledem na volbu citovaného autora pravděpodobně z Čech:

Obr. 8:

Rukopisná poznámka v přívazku 1
K2508a

Obr. 9:

Rukopisná poznámka na přidešti
K2508a

Písmo se v rámci sbírky starých tisků Ústavy dějin lékařství 1. LF UK nepodařilo identifikovat s jinými rukopisnými poznámkami čtenářů, přelomu 18. a 19. století však odpovídá.

Jiného původce mají poznámky o vzniku hlavního díla na přidešti (obr. 9), na rozdíl od citátu z Pelcla zde text sám neudává terminus post quem. Na základě přibližného paleografického odhadu pochází z první poloviny 19. století. Začíná latinským citátem z *Vulgáty Quemadmodum desiderat cervus ad font[es aquarum] ita desiderat anima mea ad te De[us]*.⁴⁵ Ten kromě biblického obsahu odkazuje i k renezanční touze pracovat s původnímu zdroji. Poté následuje bibliografický popis hlavního díla a německý komentář k němu, který vysvětluje, že text napsal Marci v sou-

⁴⁴ F. M. PELCL, *Boehmische ... Gelehrte ...*, s. 26.

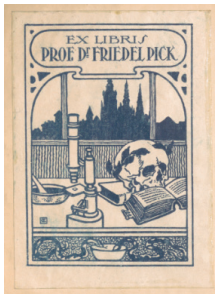
⁴⁵ Žalm 42, 2.

vislosti s těhotenstvím své ženy, a odvolává se i na autorovu korespondenci. Další vodítka k odhalení starších vlastníků svazku neexistují. Z přírůstkových seznamů fondu lze knihu dosledovat až od poválečné katalogizace fondu, kdy byl souhrnně zaevidován tehdejší stav, naneštěstí bez dalších podrobností o dřívějších osudech svazku.⁴⁶

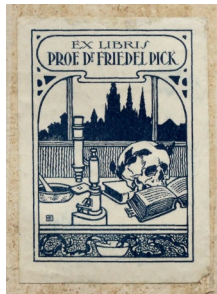
Polovina tisků Jana Marka Marci ve zkoumané sbírce je součástí právě konvolutu K2508a. Jeho vazba byla poškozena později přivázaným nejmladším dílem *Circulo archetypo*. Původní čtyři tisky spojoval opakovaně používaný portrét autora a některé použité ozdůbky, ačkoliv pocházely z několika tiskařských dílen. Tuto knihu lze právem označit jako jedinečnou kolekci nákladnějších a tiskařsky náročnějších vědeckých tisků. Naneštěstí není původ tohoto svazku v knihovně 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy průkazně doložitelný před polovinou 20. století. Pravděpodobně se pohyboval na území Čech, v německojazyčném či bilingvním prostředí přelomu 19. a 20. století a majitelé pečlivě dohledávali informace v sekundární literatuře, což svědčí o hlubším zájmu o osobnost a činnost Jana Marka Marci z Kronlandu.

Friedel Pick (1867–1926)

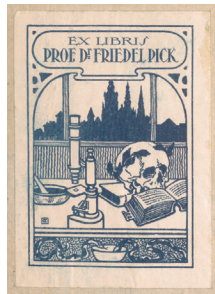
S jistotou však víme, že tři jiné svazky patřily prof. Friedelu Pickovi, a sice K2508 *Circulo archetypo* (1654), K2508c *Pan en panton seu Philosophia vetus restituta* (1662) a K13278 *Idearum operatricium idea* (1635). Všechny obsahují jeho štítkové ex libris:

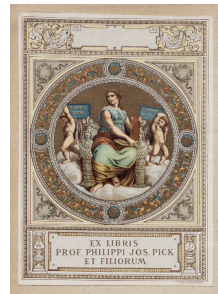
Obr. 10:
Přední přidešti
K2508

Obr. 11:
Přední přidešti
K2508c

Obr. 12:
Přední přidešti
K13278

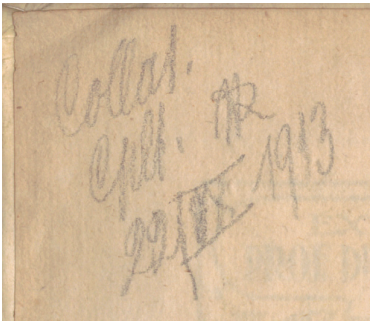
Obr. 13:
Ex libris
rodiny Picků

⁴⁶ V přírůstkovém seznamu 1954 je zanesen „darem“, což v tomto případě znamená, že kniha nebyla nakoupena, ale ve fondu se již nacházela. Stejně jsou na tom všechny ostatní zkoumané exempláře děl Jana Marka Marci z Kronlandu.

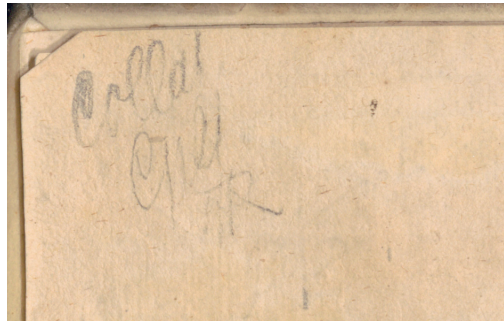
Profesor Pick se narodil v Praze, kde také působil na německé části univerzity. Byl činný jako laryngolog a internista, věnoval se ovšem i dějinám medicíny – o nichž také publikoval. Napsal pojednání o Jesseniovi,⁴⁷ jehož *Institutiones* mimo jiné také vlastnil. Ve sbírce knihovny Ústavu dějin lékařství se nachází větší množství vzácných svazků s jeho provenienčními záznamy.

Mezi nejstarší tisky v Pickově sbírce na 1. lékařské fakultě patří dvě díla publikovaná ve Frankfurtu nad Mohanem v 16. století: několikáté vydání příručky o léčení ran a nemocí s vrocením 1549 z pera Bartholomaea Vogtherra⁴⁸ a pojednání o opilství *De generibus ebriosorum et ebrietate vitanda*⁴⁹ Helia Eobana Hessa z roku 1599. V jeho knihovně nechyběl ani spis Jana Františka Löwa z Erlsfeldu (K2509) nebo dvě díla Jana Jessenia. Ex libris s motivy ze Sixtinské kaple, nesoucí jméno jeho otce Philippa Josefa Picka a synů, zdobí K2503 *Institutiones Chirurgicae* a Friedelovo osobní *De sanguine* (K2504). Stejný grafický štítek nacházíme v hojně zastoupené literatuře o dějinách Českých zemí a jejich vzdělanosti. Jmenujme na příklad první díl Balbínovy *Bohemia docta* z roku 1776 (K2376), nebo pražskou farmakopeu z roku 1739 (K13417).

Odkud profesor Pick některé z Marciho děl získal, napovídají vpisky tužkou na předních přídeštích. Jednalo se o blíže neurčený antikvariát či aukci po přelomu století,⁵⁰ o čemž svědčí poznámky o provedení kontroly

Obr. 14:
K13278 na versu přední
předsádky

Obr. 15:
K2508c na versu přední
předsádky

⁴⁷ Friedel PICK, *Job. Jessenius de Magna Jessen. Arzt und Rektor in Wittenberg und Prag, hingerichtet am 21. Juni 1621. Ein Lebensbild aus der Zeit des Dreissigjährigen Krieges*, Lipsko 1926.

⁴⁸ *Wie man alle gebresten vnnnd kranckheiten des Menschlichen leibs (...) arzneien vnnnd vertreiben soll*, VD16 V 2159, signatura K6019.

⁴⁹ VD16 E 1504, signatura K13266.

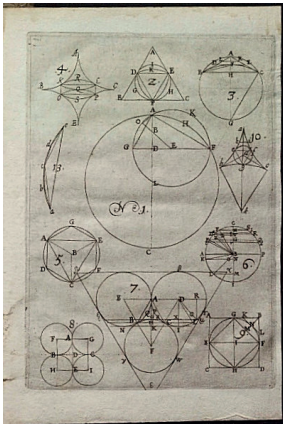
⁵⁰ Viz označení formátu a vysoké pořadové číslo za ním poznamenané tužkou na předním přídešti.

kolace z roku 1913 (K13278 *Idearum operatricium idea*, obr. 14). Totéž, ovšem bez data, se objevuje v Pickově knize K2508c (obr. 15).

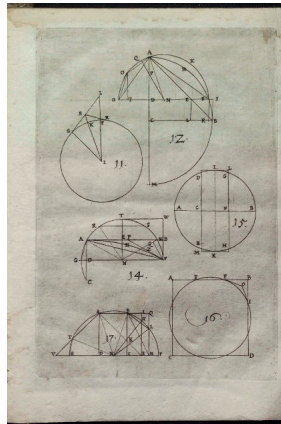
Nejkompletnější pohled na historii vlastnictví nabízí svazek K2508c (*Philosophia vetus restituta*), jehož časovou osu zde ve stručnosti přiblížíme. Kniha byla vydána roku 1662 v Praze. V roce 1668 ji podepsal doktor medicíny Matěj Ignác Becker (či Bäcker),⁵¹ přičemž není důvod se domnívat, že se kniha nenacházela na českém území. Další neurčitý vlastník ji získal 24. listopadu 1707. Na přelomu 19. a 20. století pak antikváriát, knihař nebo aukce přidali poznámku o provedené kontrole kolace (analogie s Pickovým tiskem K13278 by napovídala přibližně rok 1913). Patrně odsud knihu získal prof. Friedel Pick, a sice před rokem 1926, kdy zemřel,⁵² poté kniha přešla na univerzitu, v jejímž vlastnictví je dodnes.

Třetím Marciho dílem, které prokazatelně patřilo prof. Pickovi, je matematické pojednání *Circulo archetypo* (K2508). Kromě Pickova štítkového ex libris (obr. 10) se ze svazku žádné další provenienční údaje nedozvídáme. I ten byl věnován fakultní knihovně nejpozději po Pickově smrti v roce 1926.

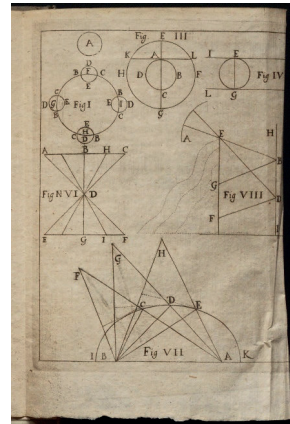
Z těchto tří Pickových svazků je jedno dílo věnované geometrii, jedno se klasifikuje jako převážně filozofické a jedno embryologické. Nalezneme zde pozoruhodné celostránkové mědiryty geometrických konstrukcí – pro

Obr. 16:
Příloha K2508

Obr. 17:
Příloha K2508

Obr. 18:
Příloha K2508c

⁵¹ Na titulní straně je rukopisná poznámka: „Ex libris Mathiae Ignatij Beckeri Medicinae Doctoris 1668“.

⁵² Jinou rukou je na zadní předsádce tužkou poznamenána také cena „K 60“ a Pickův exemplář knihy *Idearum operatricium idea* (K13278) udává na témže místě týž pismem cenu „K 90“ s datem 22. 9. 13.

Circulo archetypo (K2508, obr. 16, 17) dva listy a jeden list přílohy⁵³ je nematematicky zařazen u *Philosophia vetus restituta* (K2508c, obr. 18).

Použity byly tři měděné matrice, matematický obsah příloh pak má nemalý vliv na dojem, který zkoumaná trojice knih vytváří. Honosnějšímu dojmu *Philosophia vetus restituta* (K2508c) a *Idearum operatricium idea* (K13278)⁵⁴ pak napomáhají ryté titulní listy:

Obr. 19: K2508c

Obr. 20: K13278

Tím ovšem výčet větších dekorativních prvků není vyčerpán. *Idearum operatricium idea* zdobí, jak bylo řečeno u konvolutu K2508a, mědirytní monster.⁵⁵ A dekorativnost je u dvou svazků⁵⁶ ještě podpořena zlacenou ořízkou s gravírováním v kombinaci s barveným slepotiskem.

Co se týče obsahu Pickových knih Jana Marka Marci, lze konstatovat, že se neomezoval na převážně lékařské spisy. Díla to jsou po umělecké stránce hodnotná (a dvě z nich ve sbírce Ústavu dějin lékařství dnes duplicitní). Svou roli při výběru zakoupených titulů musela sehrát i osobnost autora, profesor Pick se neřídil pouze svou profesní specializací, ale vážil si přesahu do dalších vědních disciplín. Skladba jeho knihovny svědčí o jeho

⁵³ Např. Fig VII znázorňuje konstrukci elipsy pomocí řídicí kružnice: Osy přímek z levého ohniska B a bodů F, G, H, ležících na kružnici, jsou tečné k elipse.

⁵⁴ Na rozdíl od téhož díla v konvolutu K2508a, kde titulní list chybí.

⁵⁵ Srov. výše uvedené počty mědirytní v konvolutu K2508a.

⁵⁶ Signatury K2508 a K13278.

zájmu o dějiny vzdělanosti jako takové se zvláštním důrazem na pražskou univerzitu. Kolekce sbírky starých tisků profesora Friedela Picka je nicméně rozsáhlá a je předmětem dalšího výzkumu.

Provenienční záznamy svazků K2508b a K2508d

Po třech svazcích sbírky prof. Picka a konvolutu K2508a zbývá popsat provenienci dvou exemplářů. Ani ony však o své starší historii příliš nenapovídají, K2508b nese na hřbetu rukopisnou signaturu 80. Novodobé signatury pak získaly K2508b (*Liturgia mentis*) a K2508d (*Philosophia vetus restituta*) společně, byly označeny tužkou jako I F 64 a I F 65, což je v historickém fakultním fondu častý formát signatury. Paralelně s tím se v nich na zadní předsádce objevuje červené číslování 106 a 104, do knihovny se snad dostaly společně, nebo byly po nějakou dobu společně zařazeny. Zaevidovány – tak jako ostatní námi analyzované svazky – byly jako „dar“, cena odhadnuta na 100 Kčs, tedy paušální částkou pro staré tisky. Ani zde se specifické údaje o bývalých vlastnících pravděpodobně již nedozvíme.

Současný fyzický stav sbírky a jiné univerzitní exempláře

Fyzický stav sbírky Marciho děl Ústavu dějin lékařství 1. LF UK je nyní dobrý. Konvolut K2508a prošel odborným restaurováním včetně odkyselení, popraskaný pergamen hřbetu byl opraven. Ostatních pět svazků restaurátorský zásah nevyžaduje, ačkoliv K2508b má na zadní desce sedřený pergamen a hřbet byl počátkem 20. století přelepen páskou, z níž zbyla esteticky nevyhovující torza. Všechny svazky mají původní pergamenovou vazbu, některé jsou zdobené slepotiskem. Tkanice se většinou nedochovaly,⁵⁷ nebo z nich zbyla jen torza.

Žádný titul Jana Marka Marci nefiguruje ani v původním katalogu lékařské čítárny Prager medizinisches Lesemuseum z roku 1888,⁵⁸ přestože řada starých tisků 1. lékařské fakulty přešla do jejího fondu právě z ní. Čítárna ovšem byla založena primárně pro studium nejnovější medicínské literatury a v souladu s tímto záměrem byl fond také cíleně doplňován.

⁵⁷ Žádné tkanice neměly K2508a a K13278.

⁵⁸ *Katalog des Lesemuseums des medicinischen Doctoren-Collegiums in Prag*, Praha 1888. Srov. Ludmila HLAVÁČKOVÁ, Odborné knihovny na pražské lékařské fakultě a založení veřejné lékařské čítárny Prager medizinisches Lesemuseum v r. 1841, *Dějiny věd a techniky* 25, 1992, č. 3, s. 178–190.

Přehled děl Jana Marka Marci z Kronlandu, která se dochovala v Národní knihovně ČR, eviduje databáze Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků do roku 1800 (BCBT). Signaturu Národní knihovny má přes třicet exemplářů (a dalších dvacet pět se zpřesňujícím údajem, že svazky původně náležely některé klášterní knihovně). Neshodují se však s žádnou ze starších signatur, které jsou vepsány ve svazcích z 1. lékařské fakulty. Žádná z knih, které se v současnosti nacházejí ve sbírce 1. LF UK, dále nenese vlastnickou poznámku Profesního domu na Malé Straně. Do fondu fakultní knihovny se proto svazky dostaly až později.

Závěr

Soubor šesti svazků (deseti děl) Jana Marka Marci z Kronlandu na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy lze plným právem označit za průřezovou sbírku jeho děl. Vyznačují se vysokou uměleckou úrovní a dobrou typografií. Tisky totiž vzešly zpravidla z tiskáren s dostatečně silným institucionálním a prestižním ukotvením, což u profesora medicíny, rektora a císařova osobního lékaře není překvapující. Marciho díla nemohl vytisknout kdokoli už vzhledem k náročnosti sazby a vyššímu počtu mědirytů, které bylo třeba pro jejich publikaci zhotovit. Zevrubně byl popsán a prozkoumán také konvolut K2508a – později doplněný soubor významných spisů tohoto českého vědce. Rukopisné poznámky zde podávají svědectví o obnoveném zájmu o Jana Marka Marci z Kronlandu, který v Českých zemích nastal v 18. a 19. století, a konvolut i proto bude digitalizován. Zkoumaný soubor tisků zahrnuje také knihy, které jsou součástí významné kolekce starých tisků prof. Friedela Picka, jenž soustavně sbíral historickou lékařskou literaturu i vzácné texty vážící se k slavným osobnostem české univerzitní vědy. Ani při koupi Marciho děl se neomezoval výhradně na lékařské spisy. Díky tomu je fond knihovny Ústavu dějin lékařství 1. LF UK obohacen nejen o cenné knihy, nýbrž i o otisk hodnot, jichž si profesor Pick osobně vážil.

Seznam citované literatury

- BLUM, Paul Richard. Humanistische Argumente in der Benediktinischen Aufklärung: Andreas Gordon über utilitas und futilitas der scholastischen Philosophie, *Analecta Neolatina* 1, 1999, č. 2, s. 79–86.
- BRUNNHOFEROVÁ, Irena. *Restaurátorská zpráva*, 20. 2. 2020 (nepublikováno).
- BURŠÍKOVÁ, Bohdana. Konsiliární literatura a Jan Marek Marci z Kronlandu, *Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis. Příspěvky k dějinám Univerzity Karlovy* 39, 1999 [vyd. 2000], č. 1–2, s. 51–63.
- HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. Odborné knihovny na pražské lékařské fakultě a založení veřejné lékařské čítárny Prager medizinisches Lesemuseum v r. 1841, *Dějiny věd a techniky* 25, 1992, č. 3, s. 178–190.
- CHYBA, Karel. *Slovník knihtiskařů v Československu od nejstarších dob do r. 1860*, [Praha] 1972.
- JANOVSKÝ, Vítězslav. Nástin dějin Pražské fakulty lékařské. In: RAYMAN, Bohuslav – MAIXNER, Emerich – BAUŠE, Bohumil (edd.), *Památník druhého sjezdu českých lékařův a přírodozpytcův 1882*, Praha 1882, s. 98–99.
- Katalog des Lesemuseums des medicinischen Doctoren-Collegiums in Prag*, Praha 1888.
- MACH, Ernst. *Die Mechanik in ihrer Entwicklung historisch-kritisch dargestellt*, Lipsko 1883.
- MAREK, Jiří. Un physicien tchèque du XVIIe siècle : Ioannes Marcus Marci de Kronland (1595–1667), *Revue d'histoire des sciences et de leurs applications* 21, 1968, č. 2, s. 109–130.
- MAREK, Jiří. Zu der Entwicklung der Physik im postrudolphinischen Prag, *Bohemia* 16, 1975, s. 98–109.
- MITTELSTRASS, Jürgen. Marci, Johannes Marcus von Kronland. In: *Enzyklopädie Philosophie und Wissenschaftstheorie*. Bd. 5 Log–N, Stuttgart, Weimar 2013, s. 207–209.
- NEEDHAM, Joseph. *A History of Embryology*, Cambridge 2014.
- O'HARA, James G. – WAHL, Charlotte. Einleitung. In: Gottfried Wilhelm LEIBNIZ, *Sämtliche Schriften und Briefe*, řada 3, svazek 7, 2011, s. LIV, 15.
- PAGEL, Walter – RATTANSI, Pyrali. Harvey Meets the 'Hippocrates of Prague' (Johannes Marcus Marci of Kronland), *Medical History* 8, 1964, č. 1, s. 78–84.
- PELCL, František Martin. *Bohmische, maehrische vnd schlesische Gelehrte vnd Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten von Anfang der Gesellschaft bis auf gegenwaertige Zeit*, Praha 1786.
- PICK, Friedel. *Job. Jessenius de Magna Jessen; Arzt und Rektor in Wittenberg und Prag, hingerichtet am 21. Juni 1621. Ein Lebensbild aus der Zeit des Dreissigjährigen Krieges*, Lipsko 1926.
- RESKE, Christoph. *Die Buchdrucker des 16. und 17. Jahrhunderts im deutschen Sprachgebiet*, Wiesbaden 2015.

- ROZSÍVALOVÁ, Eva. Pick Friedrich (Friedel). In: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950*, Bd. 8, 1979, s. 60–61.
- ROZSÍVALOVÁ, Eva. Marcus Marci z Kronlandu Jan. In: Josef ADAMEC – Ludmila HLAVÁČKOVÁ – Petr SVOBODNÝ (edd.), *Biografický slovník pražské lékařské fakulty 1348–1939*. Díl II, L–Ž, Praha 1993, s. 46–47.
- STEVENSON, David. Masonry, Symbolism and Ethics in the Life of Sir Robert Moray, FRS., *Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland* 114, 1984, s. 408.
- STUDNIČKA, František Josef. Marcus Marci, český Galileo Galilei. In: STUDNIČKA, František Josef, *Bohatýrové ducha*, 1898, s. 101–122.
- SVOBODNÝ, Petr (ed.). *Joannes Marcus Marci: A Seventeenth-Century Bohemian Polymath*, Praha 1998.
- SZABÓ, István. *Geschichte der mechanischen Prinzipien und ihrer wichtigsten Anwendungen*. Basel–Boston–Berlin 1996.
- VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, Praha 2008.
- WENIG, Fr. Dodatky a opravy k biografím starších spisovatelů českých, *Časopis Musea království Českého* 53, 1879, č. 3, s. 585–587.
- ZÍBRT, Čeněk. *Bibliografie české historie V*, [Praha] 1912.

Elektronické zdroje

- Bibliografie cizojazyčných bobemikálních tisků do roku 1800 (BCBT)*. [on-line] <<https://clavius.lib.cas.cz/katalog>> a <<https://www.knihoveda.cz>>.
- Centrální katalog Univerzity Karlovy*, [on-line] <www.ckis.cuni.cz>.
- Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts (VD 16)* [on-line] <www.vd16.de>.
- Verzeichnis der im deutschen Sprachraum erschienenen Drucke des 17. Jahrhunderts (VD 17)* [on-line] <www.vd17.de>.
- viaLibri ~ Idearum Operatricium Idea sive Hypotyposis et detectio ...*, [on-line] <<https://www.vialibri.net/years/books/1702903/1635-marci-a-kronland-johannes-marcus-idearum-operatricium-idea-sive-hypotyposis-et>> (3. 2. 2020).

The Work of Johannes Marcus Marci of Cronland in the Book Collection of the First Faculty of Medicine at Charles University

MARKÉTA IVÁNKOVÁ

SUMMARY

Previous studies have disregarded the book collection preserved by the First Faculty of Medicine at Charles University that contains ten treatises (bound in six volumes) by Czech scholar Johannes Marcus Marci of Cronland (1595–1667). This collection can undoubtedly be labelled as a cross-section of his works. Although the author did not own these books himself, they are exceptional not only because of their content, design, and manufacturing but also because of the institution they belong to. The First Faculty of Medicine is a direct successor of Marci's Faculty and these books thus contribute to the continuity of his legacy at this institution and therefore deserve closer examination as a whole. Hence, the goal of the latest research is to provide the most complex survey of the Johannes Marcus Marci collection possessed by the medical faculty.

The initial attention was given to typography. The author compared the type and decoration set by individual printers (print shops). The findings show the books are distinguished by high artistic quality and fine typography. The recent research into the design and manufacturing of Marci's books supplemented with the history of the print shops also indicates that the publication of Marci's treatises was usually entrusted to prestigious Prague print shops – commercial printers or institutional shops operated by the Jesuits (Tiskárna jezuitská), or by the Archbishopric (Tiskárna arcibiskupská). The equipment at the above-mentioned shops was able to meet the rigorous demands for typesetting and the higher number of copper engravings that needed to be made for Marci's editions. The final impressive appearance of the publications was thus worthy of Marci's position as a professor of medicine, rector, and the Emperor's physician.

Additionally, this study offers an in-depth bibliographical description of the “sammelband” (shelfmark K2508a) based on the author's analysis. This volume of Marci's significant writings (originally four titles) was supplemented by a fifth in 1654. This is confirmed by the results of the recently-completed restoration of the “sammelband”. This book also includes handwritten notes indicating a renewed interest in Johannes Marcus Marci of Cronland that arose in the 18th and 19th centuries. A comparison of two national retrospective bibliographies (BCBT and VD17) confirmed the collection of Marci's books preserved by the First Faculty of Medicine does not include all his medical works. However, these volumes do speak to the thematic breadth of Marci's work. Moreover, the scope of this collection is remarkable.

The physical condition of the individual books has been evaluated as a part of the research, along with a recording of the provenance marks. For the sake of completeness, the author also searched the analysed books in the catalogue of the medical reading room from 1888 (Prager medizinisches Lesemuseum). However, none are listed in this catalogue or labelled with the reading room's stamp. Therefore, the books had to find their

way into the university's collection through a different method. Our knowledge about their ownership remains limited and incomplete. The most stimulating impulse for further research, however, is the discovery of three books that were formerly part of the significant rare book collection belonging to Charles University Professor Friedel Pick (1867–1926), found within the collection of Marci's works. Professor Pick systematically collected both medical literature and rare books related to famous individuals from Czech academic circles. The analysis confirms that Pick did not limit himself to just medical topics in the purchase of Marci's works. Consequently, the book collection of the Institute for History of Medicine of the First Faculty of Medicine at Charles University was enriched not only by valuable books, but also by an impression of the values Professor Pick personally cherished. Pick's collection undoubtedly deserves to be explored and described further, and not by merely listing titles, but in a structured way that takes into account the context of extant copies, similarly to the goal of this article about the collection of Marci's works.

Translation by Jan Pulkrábek